

5. *Сергеев К.К.* Общая психология как наука. – Херсон, 1995. – 273 с.
6. *Смирнова Т.А.* Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле і сучасність. – Харків: Константа, 2002. – 256с.
7. *Станкин М.М.* Профессиональные способности педагога. –М.: Флинта, 1998.
8. *Ушинский К.Д.* Педагогические сочинения. - В 6т. – М.: Педагогика, 1990. – Т.5
9. *Юрченко В.М.* Про системний підхід до гуманізації навчання // Праці міжнародн. науково-практичного семінару «Психолого-педагогічні проблеми гуманізації шкільної освіти» (28-30 березня 1996р.) – Київ-Рівне: АПИ України. – 1997. –С.3-8.

УДК 378.14:37.036

Шикиринська О.А.

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНА ОСВІТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В статье рассматриваются основные тенденции художественного образования в условиях гуманизации высшей школы, раскрывается содержание эстетической подготовки будущего учителя младших классов как неотъемлемой составляющей его общей профессиональной подготовки.

Ключевые слова: профессиональное образование, подготовка учителя младших классов, художественно-эстетическое образование.

В умовах оновлення соціально-економічного, науково-технічного та духовного життя держави зростають вимоги до рівня фахової підготовки вчителя початкових класів, який передусім поєднує в собі риси педагога й музиканта, філософа й психолога, культуролога й мистецтвознавця. Такий учитель покликаний наповнити життєдіяльність молодших школярів образами різних видів мистецтва, їх красою впливати на формування свідомості та самосвідомості, забезпечувати духовне становлення особистості.

Процес формування художньо-естетичної культури підростаючого покоління, як вагомої складової загальної культури особистості, набуває в умовах розвитку національної освіти пріоритетного значення.

На вищі навчальні заклади покладається особлива відповідальність за підготовку майбутніх учителів початкових класів, від яких залежить не тільки виховання і навчання дітей, а й розвиток їх естетичних, моральних, національних уподобань і переконань. Надзвичайної ваги у цьому контексті набуває **художньо-естетична складова фахової підготовки** студентів, у процесі якої відбувається оволодіння знаннями теоретичних та практичних основ вікових закономірностей художнього розвитку дітей молодшого шкільного віку, історико-теоретичними знаннями у галузі мистецтва та навичками художньо-творчої діяльності, що забезпечить високу ефективність професійної діяльності майбутніх вчителів початкових класів.

Питання професійного становлення майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу постійно знаходяться в полі зору провідних науковців як минулого, так і сучасності. Проблема готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності широко висвітлюються у межах філософії, психології, педагогіки (О.Дубасенюк, З.Зеєр, О.Мороз та ін.) Аналіз останніх психолого-педагогічних наукових праць засвідчує зростання інтересу до ролі мистецтва у формуванні особистості майбутнього вчителя. Наприклад, дослідження Г.Балла, І.Зязюна, Л.Масол, О.Олексюк, В.Орлова, О.Рудницької, Г.Тарасенко та ін. зосереджені на вивченні механізмів формування загальної, професійної та художньо-естетичної культури майбутніх педагогів. Удосконалення педагогічної майстерності та розвиток творчої особистості педагога в ході художньо-творчої діяльності у своїх працях досліджували Б.Брилін, Н.Гузій, В.Загв'язинський, В.Кан-Калик, Н.Кичук, С.Сисоєва, Р.Шакуров та ін. Питання художньо-педагогічної підготовки студентів педагогічних вузів

розглядалися в дослідженнях Н.Афоніної, В.Веселовської, Л.Єршової, Т.Лещенко, Б.Нестеровича, Т.Олійник, Г.Підкурғанної, О.Хижної, О.Щолокової та ін. Такий інтерес до проблеми підготовки майбутніх вчителів у контексті культурологічної парадигми вказує на актуальність теми нашого дослідження.

Метою даної статті є вивчення закономірностей художньо-естетичної освіти майбутніх учителів початкових класів як невід'ємної складової їх загальної фахової підготовки.

Загальна фахова підготовка майбутнього вчителя є необхідною передумовою його успішної професійної діяльності, що формується і виявляється в процесі навчання та розповсюджується на всі професійно значущі якості особистості.

Термін "підготовленість" трактується сучасними дослідниками як сформованість у майбутнього педагога готовності діяти в конкретній педагогічній ситуації, застосовуючи відповідні обставинам засоби, методи, прийоми навчально-виховної роботи. Таке визначення включає також уміння педагога та його технологічну озброєність [2, с.92].

Ряд науковців структуру готовності до майбутньої професійної діяльності розглядають через такі складові:

- необхідний рівень розвитку педагогічних здібностей;
- теоретична підготовленість;
- психологічна готовність;
- практична готовність;
- професійно-педагогічна спрямованість особистості вчителя;
- світогляд та культура вчителя.

Як будь-який вид професійної підготовки, професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів, на думку Г.Підкурғанної, характеризується такими складовими:

- ціннісні орієнтації і професійна етика;
- загальні і спеціальні здібності;
- професійно значущі якості особистості;
- професійно необхідні знання, сфера професійної компетентності;
- професійні навички і вміння, професійна техніка.

Проте, як зазначає дослідниця, у фаховій підготовці майбутніх учителів можна виділити наступні специфічні особливості, а саме:

- педагогічна підготовка має характер суспільного явища, вона завжди за своїм призначенням, змістом і методами відповідає вимогам, що ставить перед нею суспільство в конкретно-історичний проміжок часу;
- педагогічна підготовка розглядається як творчий процес;
- педагог як безпосередній організатор педагогічної підготовки, засобом свого предмета сприяє становленню особистості студента, впливаючи на його емоційну, когнітивну і креативну сфери;
- засобом педагогічної підготовки, за допомогою якого педагог будує педагогічну взаємодію зі студентами, є педагогічний процес, в якому відбувається викладання і навчання, підготовка до майбутньої професійної діяльності;
- педагогічна підготовка є складною взаємодією викладача і студентів, міжособистісним спілкуванням, у процесі якого здійснюється обмін і збагачення знаннями та життєвим досвідом [5, с.154].

Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів, на думку Г.Підкурғанної, включає три взаємопов'язані аспекти: педагогічний, психологічний та художній. Ці складники доповнюють один одного і взаємопов'язані між собою, причому художня підготовка визначається теоретичною основою оволодіння знаннями та вміннями вирішення проблеми творчого взагалі, і художнього, зокрема, розвитку молодших школярів [5, с.158].

Художньо-педагогічна освіта, як зазначає О.Хижна, – важливий механізм культурної спадкоємності, форма збереження і розвитку культурного надбання нації і всього людства, фактор життєздатності молодого покоління, яке завтра буде визначати долю України як важливий ресурс духовного відродження і стратегічний напрям державної політики [8, с.126].

Серед основних джерел художньої освіти, які використовуються сьогодні в навчальному процесі вищої школи, найбільш універсальними є навчальні дисципліни естетичного циклу, що передбачають спілкування з мистецтвом. О.Рудницька справедливо зауважувала, що вивчення мистецтва (особливо з метою поглиблення професійної підготовки фахівців) обов'язково потребує використання комплексу суміжних філософських, естетичних, культурологічних, педагогічних та інших гуманітарних знань, необхідних для формування комплексних фахових уявлень про функціонування мистецтва у загальній культурі суспільства [6, с.120].

Художня підготовка вчителя початкових класів передбачає спілкування з творами мистецтва, але повинна відбуватись у безпосередньому зв'язку із загальнопедагогічною підготовкою, адже не може бути успішною, якщо вона ізольована від інших блоків фахової освіти. Учитель початкових класів, викладаючи різні предмети та організовуючи творчу роботу, має неабиякі можливості виховати у дітей почуття прекрасного, хоча естетична сфера діяльності є для нього найскладнішою, оскільки вона потребує спеціальних (художніх) знань, умінь і навичок. Художній розвиток дитини, на думку О.Запорожця, залежить від інтеграції "специфічних дитячих" видів діяльності: музичної, образотворчої, літературної, театральної. Такий інтегративний підхід до організації дитячої художньої творчості забезпечує створення розвивального середовища і здійснення творчого розвитку учнів. Мистецтво у такій діяльності стає головним засобом розвитку і виховання молодших школярів [3, с.67].

Художнє спілкування має діалогову природу, що «...визнає рівноправність суб'єктів незалежно від їхнього віку, рівня знань та досвіду, тому стиль спілкування, орієнтований на взаємне збагачення партнерів, отримав назву демократичного або стилю співробітництва», зазначала О.Рудницька [6, с.62]. Організація творчого діалогу, як слушно зауважує Г.Тарасенко, активізує пошук «витончених форм впливу на мотиваційні компоненти ставлення дітей до світу, націлює на створення оригінальних виховуючи ситуацій з метою культурного розвитку особистості учня» [7, с.15].

Розглянемо процесуальний компонент художньо-естетичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, що ґрунтується на широкій гуманітарній, культурологічній, естетичній, мистецтвознавчій освіті, забезпечує майбутньому вчителю не лише обсяг власне професійних знань і вмінь, а й художньо-педагогічну освіченість, що підвищує конкурентоздатність фахівців у соціальній сфері. Так, завдяки глибокому проникненню мистецтва в процес навчання у вищому навчальному закладі створюються можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності студента, реалізації його творчого потенціалу, гармонійного та всебічного особистісного розвитку.

Відповідно до Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, «особистісно орієнтована парадигма освіти й виховання передбачає не лише посилення суб'єктивної діяльності учнів, а й значне зростання вимог до художньо-педагогічної діяльності вчителів. Основним системоутворюючим чинником навчально-виховного процесу є не програма, що детально регламентує зміст тієї чи іншої мистецької дисципліни, а вчитель – творець психолого-педагогічних умов її реалізації» [4, с.7].

Таким чином, *метою художньо-естетичної освіти* майбутнього вчителя початкових класів за умови гуманізації освіти є розвиток особистості через самоосвіту, творчість та самоконтроль (орієнтація на гуманістичні цінності передбачає зміну форм спілкування педагога зі студентами, а саме – використання особистісно орієнтованої моделі спілкування, оновлення форми і змісту навчання, орієнтація на індивідуальність студента, створення розвивального середовища тощо) [5, с.186].

В Державній національній програмі «Вчитель», метою якої є визначення перспективних заходів щодо реалізації основних напрямків модернізації системи освіти, піднімається питання поліпшення культурологічної, мовної, психолого-педагогічної, комп'ютерної, методичної, практичної підготовки вчителів: «Саме через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини» [1, с. 2].

Важливим напрямом художньо-педагогічної підготовки є розкриття ціннісно-суттєвих орієнтирів вітчизняної художньої культури, специфіки національного мистецтва і ментальності. Без їх усвідомлення не можна здійснити художній розвиток особистості громадянина своєї країни. Це і визначає *зміст художньо-естетичної освіти* майбутнього вчителя початкових класів, що передбачає засвоєння знань у контексті процесу самоосвіти та визначається сьогодні як формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до:

- передачі мистецтвознавчих знань та художніх вмінь дітям;
- здійснення художнього розвитку та виховання дітей;
- організації художнього розвитку дітей на основі діагностичної та дослідницької діяльності [5, с.186].

У рамках художньо-педагогічної підготовки визначаються напрями формування у студентів умінь здійснення поліхудожнього розвитку особистості учнів (синтез художньої, літературної, музичної та театральної творчості) засобом інтеграції знань інших спеціальних навчальних дисциплін. Додаткову увагу необхідно приділяти формуванню оцінних вмінь та навичок, специфіка яких полягає в оцінці та інтерпретації духовно-суттєвого змісту мистецтва як особистісно і професійно значущого явища.

Аналіз сучасного стану вузівської підготовки вчителя початкових класів засвідчує, що студенти далеко не завжди усвідомлюють взаємозв'язок між художньо-педагогічною і загально-професійною підготовкою. Вони стурбовані, насамперед, накопиченням спеціальних художніх знань, умінь і навичок малювання, декоративно-прикладної діяльності, співу, диригування, режисури, володіння музичним інструментом тощо; і лише потім оволодівають вміннями сприймання, інтерпретації та аналізу мистецьких творів.

Проте успішність навчання потребує використання комплексу професійно-значущих знань, важливих для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів. Це визначає необхідність посилення змістовного компоненту художньо-естетичної освіти студентів шляхом введення у навчальний процес додаткових дисциплін з метою поглиблення підготовки майбутніх вчителів у навчально-виховний процес школи. З'являється нагальна потреба нового підходу до професійної освіти вчителя, який передбачає не формально-теоретичне засвоєння студентами окремих мистецтвознавчих знань і часткових художніх умінь, а оволодіння ними в комплексі теорії і майбутньої освітньої практики» [3].

Важливим завданням сьогодні, згідно з новою парадигмою освіти, є не лише формування у студентів комплексу художньо-педагогічних знань та вмінь, а й розвиток їхнього художньо-педагогічного мислення як важливого чинника творчості; формування активності і спрямуванні особистості студента на самоосвіту та прагнення пізнання нового, здатності бачити суперечності і здійснювати пошук шляхів їх розв'язання. Особлива увага має приділятися формуванню у майбутнього вчителя початкових класів вмінь здійснення поліхудожнього розвитку особистості учнів засобом інтеграції знань різних навчальних дисциплін. Складниками готовності педагогів до художньо-педагогічної діяльності мають стати знання своєрідних особливостей художньої діяльності учнів, розуміння її виховного потенціалу, вміння аргументовано оцінювати мистецькі твори, гармонійне поєднання інтересу до мистецтва з професійною спрямованістю тощо.

Таким чином, окремі аспекти досліджуваної проблеми дозволяють нам визначити, що вихідні напрями і тенденції розбудови змісту професійної підготовки в педагогічних вищих навчальних закладах повинні витікати із запитів майбутньої професійної діяльності студентів та можливостей застосування ними отриманих теоретичних і практичних знань. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що поняття "готовність учителя початкових

класів до професійної діяльності" є багатоаспектним утворенням, адже включає педагогічну, психологічну, фахову підготовку, а також передбачає сформованість особистісних якостей педагога.

Роль художньо-педагогічної освіти в загально-професійній підготовці майбутніх вчителів початкових класів є надзвичайно важливою, оскільки освітній процес в межах суцільної репродукції значно втрачає потенціальну плідність.

Характерною особливістю сучасного педагогічного процесу стало посилення зв'язків між культурою і освітою. Це зумовлено тим, що саме культура фокусує систему ціннісних уявлень, які становлять основу особистісних орієнтирів суб'єкта, регулюють його діяльність, визначають спосіб буття.

З нашої точки зору, художньо-естетична освіта, як невід'ємна складова загальноосвітньої фахової підготовки студентів, повинна існувати як процес взаємоперехресування двох форм існування педагогічних знань у формі навчальних дисциплін культурологічного циклу (художні знання) та у формі спеціальних навчальних дисциплін (професійно значущі знання), що складає основу професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Література

1. *Державна програма «Вчитель»* // Освіта України. – 2002. – 2 квітня. – с. 2.
2. *Дубасенюк О.А.* Концептуальні положення теорії професійної виховної діяльності педагога // Педагогіка і психологія. - 1999. - № 4. - С. 91 -95
3. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті* : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / [Бібік Н. М., Вашенко Л. С., Локшина О. І. та ін.]; під заг. ред. О. В. Овчарук. - К. : К.І.С., 2004. -112с.
4. *Масол Л.* Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Педагогічна газета. – 2001. - № 12 (90). – с. 6-7.
5. *Підкурманна Г.О.* Художньо-педагогічна підготовка фахівців дошкільного виховання в педагогічному університеті. (Системний підхід).- СПб. : СПбГУ, 1998. - 277 с.
6. *Рудницька О. П.* Педагогіка : загальна та мистецька : Навч. посіб. – Тернопіль : Навч. книга -Богдан, 2005. - 360 с.
7. *Тарасенко Г.С.* Оновлений підхід до організації виховної роботи в початковій школі // Сучасні вимоги до виховної діяльності вчителя початкових класів // Матеріали регіон. наук-прак. конф. – Бар.2004. – 340 с.
8. *Хижна О.П.* Гуманістична спрямованість художньо-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в умовах мультикультурного освітнього простору // Науковий вісник ПУДПУ. 36. наук.пр. ч.2 – Одеса, 2007.

УДК 378.147:7

Носаченко Т.Б.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВІЗ

В статтє раскрываються пути использования интерактивных технологий изучения курса «История изобразительного искусства» будущими учителями изобразительного искусства.

Ключевые слова: интерактивные технологии, интерактивные методы, интерактивные умения, профессиональная подготовка.

У сучасну педагогічну освіту на допомогу традиційним входять нові навчальні технології, зорієнтовані, насамперед, на підготовку висококваліфікованих, конкурентоздатних у світовому культурному просторі викладачів мистецьких дисциплін,